COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 2
Februarie
2013

CHINA VS. SUA: VA REUŞI CHINA SĂ DETRONEZE SUA ÎN CURSA PENTRU HEGEMONIA GLOBALĂ?

Radu PĂTRAŞCU

Introducere

În relaţiile internaţionale, pentru a se înţelege pe deplin anumite evenimente (legături şi acorduri politice între două sau mai multe state, conflicte, decizii s.a.) este, în opinia noastră, superficial să tratăm un fenomen doar din punct de vedere politic sau economic, fără a se ţine cont şi de aspectele culturale şi identitare. De pildă, în vederea problematicii privind Uniunea Europeană şi scenariul formării unui singur stat european (Statele Unite ale Europei) la care să contribuie cu efective militare şi cu finanţare fiecare stat în parte, este necesar să analizăm istoria şi evoluţia Europei nu doar la nivel politic, limitându-ne numai la tratate, parteneriate încheiate de-a lungul timpului, la conflicte militare începute şi terminate, ci trebuie să ţinem cont şi de faptul că fiecare naţiune are o limbă proprie, o identitate proprie, o cultură diferită de a alteia, lucru ce face ca diferenţele dintre ele să fie mult mai mari.

Un alt exemplu ar fi mult-discutata problemă legată de aderarea Turciei la Uniunea Europeană. Nu este îndeajuns să se ţină cont doar de criza economică actuală şi de provocările uriaşe pentru sistemul birocratic de la Bruxelles. Trebuie să se acorde atenţie şi faptului că odată cu intrarea Turciei în UE, graniţele noii Europe vor fi în Orientul Mijlociu, destul de aproape de zone fierbinţi, cu conflicte. Pe de altă parte, valurile de imigranţi musulmani ar fi din ce în ce mai mari, iar Europa în momentul de faţă nu este pregătită să facă faţă unei asemenea creşteri de populaţie, fiind încă afectată de criza economică mondială.

La fel se întâmplă şi în relaţia China - America. Statisticile ne arată că, din punct de vedere economic, situaţia Chinei este din ce în ce mai bună, în ciuda crizei financiare globale: *„Conform datelor Fondului Monetar Internaţional, China va depăşi Statele Unite Ale Americii (din punct de vedere al parităţii puterii de cumpărare), fiind cea mai mare economie mondială în 2017*”[1]. O altă variantă ar fi că *„Potrivit opiniei analiştilor economici de la Banca de Investiţii Goldman Sachs – J. O'Neil, D. Wilson şi R. Purushotaman -, pornind de la actuala rată de creştere, economia Chinei o va depăşi pe cea a SUA în 2041, iar India, având avantajul unei populaţii tinere, o va urma îndeaproape. Conform specialistului Vasile Nazare, la vârf, ierarhia va arăta după cum urmează: China, SUA, India şi Japonia*”[2]. Însă, pentru a accede spre rolul de superputere, China are nevoie nu doar de o creştere substanţială a PIB-ului. Pe plan extern, ea are de luptat cu o influenţă politică americană în zonă, cu superioritatea militară a acesteia şi, după cum vom demonstra în articolul de faţă, cu marea influenţă economică pe care Statele Unite o au asupra Chinei. Mai mult, modelul cultural american a fost exportat în întreaga lume în ultimele decenii şi exploatat la nivel de marketing (Coca-Cola, McDonald's, muzica Pop, s.a.) spre deosebire de cel chinez, care este interiorizat şi greu accesibil străinilor. Dacă facem o comparaţie, aproape întreaga planetă caută să se asocieze cu ideea de *vis american*, cu acel nivel de trai ridicat care este

întâlnit în rândul clasei de mijloc americane. Deşi modelul cultural tradiţional chinez se bazează pe contemplare, problemele de care se loveşte cu adevărat China în realitate pun în umbră acest aspect. Sub nicio formă nu va vrea cineva să tindă spre sărăcia cu care se confruntă majoritatea populaţiei din China. „Pentru a accede la poziţia de putere, un stat trebuie să satisfacă anumite exigenţe de ordin cantitativ şi calitativ privind: populaţia, gradul de dezvoltare economică, suprafaţa teritoriului naţional, capacitatea militară (puterea nucleară fiind hotărâtoare), poziţia geografică, capacitatea de a lua decizii şi a le transforma în fapte”[3]. Cu alte cuvinte, China întâmpină grave probleme cu privire la sărăcie, în principal degajată de populaţia uriaşă şi de lipsa unor politici sociale adecvate. Deşi SUA are la rândul ei probleme de ordin economic şi social, acestea sunt mult mai mici comparativ cu cele ale Chinei.

„Alvin Toffler în lucrarea sa Puterea în Mişcare, raportându-se la noul mediu de securitate, sublinia importanţa următoarelor trei dimensiuni: potenţialul militar, capacităţile economico-financiare, potenţialul tehnico-ştiinţific şi informaţional. «Puterea de cea mai înaltă calitate provine din aplicarea cunoaşterii», completa autorul. Iar controlul acesteia devine «nodul gordian al luptei mondiale de mâine pentru putere, în toate instituţiile omeneşti (…), cunoaşterea, sursa puterii de cea mai înaltă calitate, câştigă în importanţă cu cea mai fugară nanosecundă (…), reprezintă «factorul k» al luptelor globale pentru putere”[4]. Cunoaşterea despre care se vorbeşte a fost exploatată la maxim pe parcursul istoriei americane prin fenomenul numit „scurgerea creierelor” (în engleză – „brain drain”). Americanii au ştiut mereu că pentru a fi înaintea celorlalţi este necesar să „colecteze” cât mai multe elite de oriunde din lume, introducându-le în sistemul american. Astfel, începând de la domeniile ştiinţelor exacte, până la cel al securităţii, sistemul general american funcţionează cu ajutorul elitelor organice (după modelul teoriei „elitelor organice” iniţiată de sociologul italian Vilfredo Pareto).

1. Perspectiva politico-militară

Cele două ţări au o evoluţie destul de diferită: China este unul dintre cele mai vechi state de pe continentul asiatic, pe când SUA au o istorie doar de câteva secole. Poziţia geografică, evenimente marcante din istorie (războaie, războaie civile, revolte), resursele naturale şi utilizarea lor, cultura celor două şi modul în care se raportează la existenţă au făcut ca la început de secol al XXI-lea, lumea să fie pusă faţă în faţă cu o nouă stare de multipolarism. Este un uni-multipolarism[5], deoarece China nu este singura ţară care înregistrează o creştere economică rapidă, fiind urmată îndeaproape de Brazilia şi India, care deşi au încă probleme sociale serioase, numeroşi specialişti spun că urmează o evoluţie ascendentă pe scara economiei mondiale. Însă în momentul de faţă, singura putere care se spune că în viitor ar fi capabilă să o depăşească pe cea americană este cea chineză. Aparent, lucrurile par a sta în acest fel. Însă, analizând mai atent fenomenul, China mai are multe praguri de trecut din toate punctele de vedere pentru a ajunge să concureze ca de la egal la egal cu Statele Unite. Din acest motiv, putem spune că ne confruntăm cu un sistem de uni-multipolarism.

Evoluţia Americii este una total diferită de celelalte. Ţară tânără, formată din cele 13 colonii europene britanice din vest, poziţia geografică i-a permis să ducă o politică izolaţionistă şi să se extindă spre est fără ca puterile europene ale vremurilor respective să intervină. Sub egida „Doctrinei Monroe”, Statele Unite au invocat extinderea spre est ca făcând parte din politica sa internă. Poziţia geografică avantajoasă, izolată, înconjurată în ambele părţi de oceane şi lipsindu-i vecini cu care să-şi dispute teritorii, spre deosebire de statele europene şi de cele asiatice, le-au oferit avantajul de a se dezvolta separat de conflictele tipic europene şi de problemele din orice altă parte a lumii. „*Până la începutul acestui secol, în politica externă americană a predominat tendinţa izolaţionistă. Apoi, doi factori au proiectat America în relaţiile internaţionale: puterea sa, aflată în expansiune rapidă, şi colapsul treptat al sistemului internaţional cu centru în Europa*”[6].

America a ieşit din izolaţionism odată cu promovarea excepţionalismului american invocat de către Woodrow Wilson. În 1917, comparativ cu statele europene, era mai puternică. Producţia acesteia depăşise producţia oricărui stat european. Excepţionalismul american era un concept cu totul nou şi era gata să răstoarne ordinea Lumii Vechi. Preşedintele Wilson vedea ţara sa ca având cele mai înalte idealuri şi era de datoria

Radu PĂTRAŞCU este masterand la SNSPA, Relaţii Internaţionale şi Integrare Europeană – Analiza şi Soluţionarea Conflictelor, absolvent al Facultăţii de Sociologie şi Asistenţă Socială, Universitatea din Bucureşti. E-mail: radu_patrascu_m_g@yahoo.com.

Americii să se implice în lume să răspândească ideile sale. Acesta a fost momentul când SUA a intrat pe scena internaţională, având un rol crucial. Politica externă americană funcţionează şi astăzi după idealismul wilsonian.

O idee cu totul nouă pentru vremea respectivă a fost crearea Ligii Naţiunilor, idee aparţinând preşedintelui american Woodrow Wilson la finalul războiului. Liga avea rolul de a stopa cu orice preţ un nou război, în special o conflagraţie mondială de tipul celei din 1914-1918. Se mergea, asemănător principiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite de astăzi, pe ideea de securitate colectivă. Însă spre deosebire de ONU, unul din defectele Ligii Naţiunilor a fost acela că fiecare ţară, indiferent de puterea sa, deţinea drepturi egale cu celelalte şi avea drept de veto. Mai mult decât atât, chiar SUA, ţara care înfiinţase Liga, s-a retras la un moment dat. Fiind lipsită de puterile importante ale lumii, Liga a devenit ineficientă, astfel s-a ajuns la declanşarea Celui De-al Doilea Război Mondial.

Cel De-al Doilea Război Mondial a fost momentul decisiv în care s-a văzut adevărata putere a Statelor Unite ale Americii. Sub conducerea administraţiei Roosevelt, implicarea Americii în război a schimbat total cursul evenimentelor. Stalin, în momentul în care a realizat că America intrase în război de partea aliaţilor, a fost ferm convins că zarurile fuseseră aruncate. Tripla Axă (Berlin-Roma-Tokyo) urma să fie înfrântă. Aliaţii aveau să câştige războiul.

La finalul războiului, America a avut de înfruntat una din cele mai mari provocări din istoria sa. Proaspăt ieşită dintr-un război total, a avut totuşi capacitatea de a ajuta reconstrucţia economică vest-europeană prin planul Marshall. Însă provocarea vine chiar din partea unui aliat din timpul războiului, o Uniune Sovietică comunistă, ale cărei principii contraziceau total principiile americane wilsoniene. Însă URSS-ul nu era singurul inamic al Statelor Unite. China, după război, făcea parte din Cei Patru Poliţişti (alături de SUA, URSS şi Marea Britanie) însărcinaţi cu asigurarea păcii în lume. Dar odată cu preluarea puterii de la Beijing de către comunişti în 1953, China a trecut de cealaltă parte a baricadei. Confruntări directe între cele două state, China şi SUA, au avut loc în timpul războiului din Coreea, moment în care forţele combatante americane s-au dovedit a fi superioare celor chineze.

America a avut mereu momente cruciale pe care le-a gestionat mai mult sau mai puţin bine. Unul din eşecurile înregistrate în timpul Războiului Rece a fost Războiul din Vietnam, când nord-vietnamezii şi trupele lor de gherilă au primit continuu ajutor logistic militar din partea URSS-ului şi Chinei. Însă cu toate punctele de cotitură în care se părea că ar ieşi în pierdere, Statele Unite şi lumea democrată occidentală au învins comunismul. După 1991, se credea că unipolarismul american al momentului respectiv va dura o perioadă nelimitată de timp. Unii autori, printre care Fukuyama, au fost chiar de părere că acesta ar fi „sfârşitul istoriei”, punctul forte al evoluţiei ideologice al omenirii. La momentul respectiv se vehicula că America probabil va avea nevoie de o schimbare a perspectivei asupra lumii. „*Excepţionalismul american, care este baza indispensabilă pentru o politică externă wilsoniană, e aşadar probabil că va fi mai puţin relevant în secolul care urmează*”[7]. Noi provocări vor apărea, la care America va trebui să facă faţă adecvat: „*Sub aspect geopolitic, America este o insulă în largul marii mase continentale a Eurasiei, ale cărei resurse şi populaţie le depăşesc cu mult pe cele ale Statelor Unite. Dominarea de către o singură putere a oricăreia dintre cele două sfere principale ale Eurasiei – Europa şi Asia – rămâne o bună definiţie a pericolului strategic pentru America, cu sau fără Război Rece. Deoarece o asemenea grupare ar avea capacitatea să depăşească America economic şi, în cele din urmă, militar*”[8]. Însă, aceasta era viziunea lui Kissinger la momentul căderii Cortinei de Fier. Din punct de vedere economic, America se pare că a reuşit să facă faţă noii provocări asiatice, după cum vom vedea în continuare, în pofida crizei declanşate în 2008. Din punct de vedere strategic, statele din zona Asiei de Est şi de Sud-Est încă se tem de o extindere a Chinei, deşi unele au format alianţe cu aceasta (ASEAN+3 prin care statele mici din jurul Chinei reunite în formula ASEAN, au dorit întărirea relaţiilor cu China, Japonia şi Coreea de Sud tocmai pentru a înlătura ameninţarea ce venea din partea *Marelui Dragon Asiatic* – Republica Populară Chineză). Avantajul Statelor Unite ale Americii în zonă este că au fost incluse, alături de Rusia, în Summitul Asiei de Est (din care fac parte şi India, Australia şi Noua Zeelandă). Statele Unite au putut conta pe ţări precum India, Japonia şi Australia care au avut mereu nevoie de o alianţă cu America pentru a limita extinderea influenţei Chinei[9].

Henry Kissinger susţinea că „*…umbra politică şi militară a Chinei va cădea asupra Asiei şi va afecta calculele celorlalte puteri, indiferent cât de stăpânită s-ar putea dovedi politica actuală a Chinei. Celelalte naţiuni ale Asiei se pare că vor căuta contraponderi la o China tot mai puternică, aşa cum fac deja cu privire la Japonia. Deşi nu o vor recunoaşte, naţiunile din Asia de Sud - Est*

includ până acum temutul Vietnam (temut din cauza războiului care a reprezentat o înfrângere pentru America) în gruparea lor (ASEAN) în mare măsură pentru a echilibra China şi Japonia. Şi tot acesta este motivul pentru care ASEAN cere Statelor Unite să rămână angajate în regiunea lor"[10]. Aceasta înseamnă că America are „sateliţi" în zonă, aliaţi ai săi care au nevoie de ea şi care se află chiar în „coasta" Chinei. Spre deosebire de ea, China nu are alianţe militare importante în zona Americii, atât de aproape de SUA. Rezultă de aici că poziţia strategică a Statelor Unite este mai avantajoasă decât cea a Chinei.

Există totuşi păreri conform cărora dacă s-ar continua o anumită evoluţie regională a Chinei aceasta ar marca secolul al XXI-lea. China ar putea înregistra cea mai mare evoluţie regională din lume din punct de vedere economic şi militar (este de părere Nicholas D. Kristof)[11]. Mai mult decât atât, „*Iniţierea şi extinderea organizaţiei de Cooperare de la Shanghai (state membre: Rusia, China, Kazahstan, Kârghistan, Tadjikistan şi Uzbekistan; observatori: Afganistan, India, Pakistan, Iran şi Mongolia) se constituie ca o alternativă la extinderea UE şi NATO, contracarând interesele americane în Asia*"[12]. Însă toate aceste state, dacă este să facem o comparaţie, nu pot contrabalansa economiile dezvoltate ale SUA şi a statelor capitaliste din Vest, lucru ce este valabil şi din punct de vedere militar. Ele pot, cel mult, să devină o alianţă puternică în regiunea respectivă, însă alinierea lor sub umbrela Beijingului (cu excepţia unora care sunt suficient de puternice pentru a mai avea nevoie de protecţie chineză) nu se va simţi prea mult la nivel global. Aceste state nu au o influenţă externă în special economică la fel de importantă în comparaţie cu celelalte din zonă care caută protecţie americană (statele din ASEAN, cu excepţia Indiei – care oricum este doar partener de dialog şi nu face parte din gruparea respectivă –, care nu poate fi un aliat la fel de loial Americii cum sunt Japonia şi Australia).

Din punct de vedere strategic şi geopolitic, SUA se află în avantaj faţă de China. Acelaşi lucru este valabil şi din punct de vedere al dotării şi tehnicii militare. Investiţiile americane în domeniul tehnologiei militare sunt uriaşe (investiţii ce au crescut începând cu momentul 2001 - atacul terorist de la 11 septembrie şi angajarea ţării în războiul contra terorismului). Comparând bugetele militare ale celor două ţări din ultimii ani, vom observa că SUA au din ce în ce mai mulţi bani pentru apărare: 400 de miliarde de dolari în 2004, 462,8 miliarde de dolari în 2007, 481,4 miliarde de dolari în 2008; volumul cheltuielilor militare ale sale este echivalent cu cel al următoarelor 12-15 state importante ale lumii[13]. De altfel, SUA face parte din cea mai mare alianţă militară din lume de la Al Doilea Război Mondial până în prezent, NATO, la al cărei buget participă decisiv (aproximativ 70% din bugetul NATO este susţinut de SUA).

Spre deosebire de SUA, China, deşi alocă şi ea finanţe într-un trend crescător, a avut un buget militar de doar 15 miliarde de dolari în 2001, 30,7 miliarde de dolari în 2002, 36,996 miliarde de dolari în 2004. China înregistra în 2007 cel mai mare buget pentru apărare din Asia şi al patrulea din lume, însă comparativ cu SUA, bugetul Chinei la momentul respectiv era situat la aproximativ 10% din cel al Pentagonului[14]. Raportul dintre cele două este asemănător şi astăzi.

Din punct de vedere al dotării şi al tehnologiei, SUA este net superioară, înregistrând tancuri de ultimă oră, artilerie, avioane de luptă multirol, nave de război, etc., însă cel mai important criteriu de diferenţiere este că SUA a câştigat bătălia cosmosului, deţinând tehnologie spaţială la care China nu are acces. Ne referim la faptul că SUA deţine un satelit XSS-11 care bruiază sateliţii de recunoaştere şi comunicaţie ai altor state la proiectul „RODS FROM GOD" ce permite lansarea din spaţiu a unor cilindri de tungsten, care distrug ţintele de la sol cu o viteză impresionantă[15], la care s-ar putea adăuga şi avioanele invizibile de tip B-2, superioritatea nucleară – China deţine şi ea arme nucleare, însă deocamdată programul nuclear al său nu este atât de avansat precum cel al Statelor Unite. „Potrivit unei statistici a Centrului pentru Apărare, China deţine 20 de arme strategice nucleare, comparativ cu 7.200 ale SUA sau cele 6.000 ale Rusiei"[16] – şi capacitatea Statelor Unite de a construi scuturi antirachetă cu ajutorul rachetelor balistice.

Într-adevăr, ca număr de soldaţi, China are cea mai mare armată din lume (aproximativ 2 milioane[17]), însă în secolul al XXI-lea superioritatea tehnologică primează. Pe plan mondial, China este o ţară puternică din punct de vedere militar - atât de puternică încât poate fi considerată un adversar de temut chiar şi pentru Statele Unite şi este capabilă să-şi protejeze destul de bine teritoriul naţional: „*China este foarte grijulie cu ceea ce priveşte teritoriul său şi nimeni nu îndrăzneşte s-o contrazică sau s-o contracareze. Nici măcar Statele Unite ale Americii, o superputere economică şi militară colosală, ce nu va putea fi ajunsă de nimeni în următoarea sută de ani*"[18]. Cu toate acestea, China rămâne cel mult o mare putere, însă nu superputere. Henry Kissinger afirma că „*Pentru a fi mare (…) o naţiune trebuie să fie puternică sub toate aspectele:*

economic, politic, militar, ştiinţific, tehnologic”[19]. Chinei îi lipsesc multe din calităţile de superputere.

Abordând un alt aspect-cheie, putem afirma că politica externă a Statelor Unite este mult mai bine coordonată comparativ cu cea a Chinei. Funcţionând, în general, după principiile idealismul wilsonian, Statele Unite consideră că rolul său în echilibrul global este major. De altfel, este singura ţară capabilă să intervină militar oriunde în lume, sub egida ONU (războiul din Iugoslavia din ’99), sub egida acordurilor şi angajamentelor din NATO (războiul din Afganistan din 2001), ori chiar de una singură dacă este cazul (alături de o parte din aliaţi – războiul din Irak din 2003). China, în general, funcţionează după principiul de a nu purta războaie în zone îndepărtate din punct de vedere geografic. *„Asistăm astăzi la o unipolaritate de tranziţie în care SUA a rămas singura « superputere care poate folosi forţa, sub egida ONU, oriunde în lume»*”[20], ar fi de părere unii cercetători. De aici, putem înţelege starea de uni-multipolarism în care ne aflăm în prezent.

2. Perspectiva socio-economică şi culturală

În prezent, SUA este prima economie a lumii, cu un Produs Intern Brut de peste 14 mii de miliarde de dolari. PIB-ul Chinei este de 5,92 de mii de miliarde de dolari – 10 mii de miliarde de dolari în preţuri comparabile. Evoluţia PIB-ului său (de aproximativ 8% pe an) a făcut ca în 2009 să depăşească Germania, iar în 2010 şi Japonia, devenind a doua economie mondială[21].

Între cele două economii, cea chineză şi cea americană, există o strânsă interdependenţă. America investeşte, China produce, iar apoi exportă. În China, SUA (şi alte mari puteri: Australia, Canada, Uniunea Europeană etc.) găseşte mână de lucru ieftină. Din acest motiv, majoritatea zonei dezvoltate a Chinei (partea de Sud şi zona Shanghai) este rezultatul investiţiilor occidentale (în special americană). Aşa se explică şi diferenţa uriaşă dintre zonele respective şi cele din nord – unde nivelul de sărăcie este foarte ridicat.

China este primul exportator al lumii, de unde rezultă că are o piaţă internă insuficientă. Creşterea ei, până de curând, s-a bazat pe satisfacerea nevoilor de consum ale altora, în special ale occidentalilor. O parte importantă din producţia sa contribuie la Produsul naţional al statelor occidentale[22]. În China se produce mult, dar nu se consumă. În SUA, spre deosebire de China, contribuţia consumului privat la PIB ajunge la 70% din PIB. China, însă, mai are foarte mult de recuperat în termenii capacităţii de utilizare a resursei interne. Prin urmare, aşa-zisa creştere economică a Chinei se face pe seama omului de rând, prin sacrificiu[23].

Producţia este procesul prin care se produc bunuri şi utilităţi din/prin muncă, capital, pământ. Variaţia producţiei este în funcţie de forţa de muncă. Este adevărat, China are cea mai mare forţă de muncă, însă cu cât se munceşte mai mult, cu atât creşte producţia până la un moment dat, moment în care mai multă muncă înseamnă ineficienţă (producţia marginală a muncii)[24]. Producţia marginală a muncii, conform lui Krugman, reprezintă ultima unitate produsă de ultima unitate de muncă depusă[25].

China înregistrează în ultimii ani o creştere spectaculoasă a PIB-ului. Însă nu PIB-ul reprezintă starea economică a unei naţiuni de fapt, întrucât PNB-ul (Produsul Naţional Brut) este de o importanţă mai mare. Spre deosebire de Produsul Intern Brut, care înseamnă întreaga producţie de bunuri şi servicii pe cuprinsul unui an al unei ţări, Produsul Naţional Brut este PIB plus câştigurile de capital realizate prin investiţii în străinătate şi câştigurile particulare provenite din ţara de origine, aşa încât PNB se realizează nu doar în ţară, cât şi în afara acesteia[26]. Spre exemplu, putem compara preţul unui hamburger în cele două ţări, pentru a măsura paritatea. Folosim PIB-ul în putere comparabilă de cumpărare (*Purchasing Power Parity* – PPP). Presupunem că nu toate valutele flotează liber, astfel introducându-se distorsiuni în măsurarea PIB. Prin urmare, putem trage concluzia că raportul real dintre cele două valute este raportul dintre costul produsului în moneda ţării cu nr. 1 şi costul produsului în moneda ţării cu nr. 2[27].

Schimbul internaţional dintre două state are drept scop creşterea bunăstării naţionale. Însă în relaţia de schimb China-America, bunăstarea naţională creşte doar în cazul celei de-a doua. Schimbul respectiv contribuie la creşterea PIB-ului Chinei, însă după cum am arătat mai sus, aceasta se realizează în detrimentul individului de rând, muncitorului care practic produce. Bunăstarea naţională în China nu este simţită în urma schimbului respectiv. Prin urmare, China are o creştere economică artificială.

China exportă foarte mult, însă nu importă la fel de mult. Astfel, balanţa comercială a Chinei, care este determinată de raportul dintre export şi import, este deficitară. Spre deosebire de ea, SUA are o balanţă comercială mai bună, întrucât importurile (care se fac în marea majoritate din China) sunt la fel de mari ca şi exporturile. La fel

este şi cu echilibrul în rândul clasei de mijloc. Spre exemplu, dacă în 2009 în SUA au falimentat aproximativ 3 milioane de firme, alte 3 milioane au fost înfiinţate. Însă nici aici situaţia nu este prea bună. Criza economică actuală a apărut din cauză că lumea a cheltuit mult mai mult decât veniturile încasate, astfel crescând deficitul bugetar. Practic, lumea era mai bogată, însă era mai bogată pe datorie. Acest lucru a fost posibil prin împrumuturile prin credit. În prezent, SUA este una din ţările cu cele mai mari datorii. Totodată, prin extinderea capitalismului, marile companii occidentale, în special cele americane practic consumă „substanţa socială" a economiilor emergente ale lumii. SUA este singura ţară din lume care are capacitatea de a-şi controla cursul monedei. Când cursul de schimb este favorabil monedei naţionale, atunci moneda este puternică. Însă o monedă prea puternică poate dăuna exporturilor, care devin prea scumpe, şi favorizează importurile, care devin prea ieftine, astfel dereglându-se balanţa comercială şi cea bugetară. Din acest motiv, SUA îşi menţine dolarul la un preţ mai mic decât euro. Este unul din motivele pentru care barilul de petrol se măsoară în dolari şi nu în altă monedă. China, cu toate că a acumulat mari rezerve de dolari, acesta nu poate fi considerat un avantaj tocmai din motivul explicat mai sus.

O ţară este cu atât mai dezvoltată cu cât are o clasă de mijloc mai puternică. Statele Unite ale Americii au cea mai puternică clasă de mijloc. Comparativ cu oricare alt stat, în SUA, majoritatea cetăţenilor fac parte din clasa de mijloc. O mică parte a populaţiei trăieşte în sărăcie, şi o mică parte în bogăţie, comparativ cu majoritatea. Clasa de mijloc americană are însă şi o gândire politică dezvoltată, deşi media are o influenţă uriaşă. La polul opus, în China clasa de mijloc trăieşte în sărăcie, şi doar o mică parte a populaţiei este bogată (de regulă în zona de Sud, care este predominant dezvoltată în urma investiţiilor occidentale).

Pericolul ce poate provoca detronarea Americii din fruntea clasamentelor vine însă din interior, nu din exterior. Precum Imperiul Roman sau URSS-ul, care nu şi-au mai putut controla expansiunea, la fel se întâmplă şi în cazul SUA. Deosebirea este că în SUA nu vorbim de expansiune teritorială, ci economică. Nu există adversar extern la ora actuală capabil să înfrângă SUA. Însă cel mai de temut adversar al său se găseşte chiar în interiorul acesteia, prin creşterea inegalităţii sociale. În anii '70, diferenţa dintre cei mai bogaţi americani şi clasa de mijloc nu era atât de mare ca în anii 2000. *„În SUA – „polul clasei de mijloc" – în 2006, cei mai bogaţi dintre americani, 0.1% au câştigat de 77 de ori mai mult decât 90% dintre concetăţeni, faţă de 20 de ori în 1979"*[28]. Aceşti cei mai bogaţi americani sunt de fapt proprietarii marilor companii, care execută schimburi internaţionale cu celelalte state şi de care depinde în bună măsură puterea economică a întregii naţiuni. Slăbirea clasei de mijloc americane de către înşişi cei mai bogaţi locuitori ai săi poate fi motivul detronării Statelor Unite ale Americii din poziţia de prima putere mondială. O clasă de mijloc puternică reprezintă o democraţie sănătoasă. Unele studii *„plasează dimensiunile clasei de mijloc din SUA între 75% şi 125% din mediana veniturilor"*[29]. *„Degradarea clasei de mijloc americane a început să se producă de când aceasta s-a transformat dintr-o clasă de iniţiativă în una de consum şi de timp liber. Evoluţia clasei de mijloc s-a oprit … însă finaliştii fac parte din minoritatea celor care au pus mâna pe cea mai mare parte din creşterea veniturilor din ultima perioadă … sunt aceeaşi finalişti care propovăduiau piaţa liberă şi care acum depind de populaţie pentru a supravieţui cu costuri de trilioane de dolari"*[30]. Acestea sunt practic adevăratele probleme ale economiei americane. Clasa de mijloc este în scădere, însă se menţine la un nivel ridicat comparativ cu alte state, în special cu China, unde clasa de mijloc trăieşte în sărăcie. În China, drepturile omului nu contează. Viaţa individului ca atare nu este importantă pentru guvern. Lipsesc politicile sociale ce ar putea veni în folosul individului. Factorul demografic este una din marile probleme ale acestei ţări. Având o populaţie numeroasă, guvernul nu a fost capabil de a aloca resursele corespunzător. În schimb, statul se confruntă cu mii de revolte anual[31]. Guvernul nu se bucură de legitimitate în faţa cetăţenilor săi. Astfel, chinezii au început să emigreze spre occident, sperând la un nivel de trai mai bun. Forţa de muncă este deosebit de productivă, dar foarte ieftină.

Deşi confruntându-se cu asemenea probleme grave, Republica Populară Chineză preferă să concureze cu America şi speră să o depăşească. Astfel investeşte în diverse programe spaţiale şi diverse cercetări ce implică costuri uriaşe (Academia de Ştiinţe din China investeşte sute de milioane de dolari într-un proiect pentru conceperea unei noi generaţii de reactoare pe bază de toriu care produc mai puţine deşeuri toxice[32]), cu toate că adevăratele probleme ale sale sunt mult mai grave şi prin asemenea investiţii îşi distrage atenţia de la ele.

Unul din momentele de început când economia chineză a intrat în contact cu cea americană o reprezintă anul 1969, când SUA a căutat să atragă China de partea sa în lupta cu URSS-ul.

„… Statele Unite au anunţat în luna iulie 1969 o serie de iniţiative unilaterale pentru a marca schimbarea de atitudine (faţă de China). Interdicţia dată americanilor de a călători în China a fost eliminată; americanilor li se permitea să aducă în Statele Unite bunuri fabricate în China în valoare de până la 100 de dolari; şi au fost autorizate exporturi navale limitate de grâne americane către China. Deşi nesemnificative în sine, aceste măsuri erau menite să exprime noua atitudine a Americii"[33]. Era vorba de o atitudine „prietenoasă", în care măsurile luate de America în domeniul economic erau „*menite să ajute poporul chinez de pe continent să-şi amintească de prietenia noastră istorică faţă de el*"[34].

Pentru a exemplifica modul în care marile companii occidentale (în special cele americane) profită de situaţia din China, vom folosi modelul Apple. Compania îşi produce telefoanele în China comunistă (Foxconn, Taiwan), folosind componente din Japonia, Taiwan, SUA, Italia. Costurile de producţie sunt de 178 de dolari, iar produsul se vinde cu 560 de dolari. Din cei 178 de dolari, costurile Apple cu producţia din China sunt de 7 dolari pe unitate, iar profiturile companiei taiwaneze sunt tot de 7 dolari pe unitate. Aşadar, unde se duce marea parte a profitului unui telefon? Evident se întoarce la firma mamă în America, la Apple, contribuind la creşterea acesteia[35]. Implicaţiile sociale ale exemplului menţionat pot fi dezastruoase. În procesul de globalizare, veniturile nu se distribuie conform cu munca. Globalizarea creşte nivelul de trai, dar costurile sociale pot fi foarte mari. Astfel, calitatea vieţii poate scădea, în pofida faptului că veniturile cresc, în ţările sărace (cum este şi China). Cel mai avansat produs pentru pieţele care şi-l pot permite este adeseori realizat prin muncă dependentă de tip salahorie în Orient. De la munca dependentă rezultă surmenajul social; oamenii nu se bucură de produsul muncii lor; la toate acestea se mai adaugă şi numărul mare de ore lucrate, condiţiile grele de muncă, salariul mic; în acest mod se poate ajunge foarte uşor la sinucidere. În ultimii 50 de ani, rata sinuciderilor în China a crescut cu 60%[36]. Principalii exportatori pentru China, în valori absolute, sunt SUA, Japonia şi Uniunea Europeană. În raport cu propriile economii, ponderea exporturilor în China sunt sub 2,2% din PIB. Economiile competitive exportă valori foarte mari la volume fizice reduse[37].

---

[1] *The Economist, China's Achilles heel*, Apr21st 2012.
[2] Vasile NAZARE *Destinul Chinei În Jocurile De Putere Ale Secolului XXI* în *Geopolitica-Miracolul Chinez,* Anul V- Nr.21, Bucureşti, 2007, pp. 37-38.
[3] *Ibidem*, p. 33.
[4] *Ibidem*, p. 33.
[5] Samuel P. HUNTINGTON *The Lonely Superpower*, în *Foreign* Affairs, Volume 8 No. 2, March/April 1999, p. 36.
[6] Henry KISSINGER, *Diplomaţia*, Editura a II-a, Bucureşti, 2007, p. 25.
[7] Henry KISSINGER, *Diplomaţia*, Editura a II-a, Bucureşti, 2007, p. 705,
[8] *Ibidem*, p. 707.
[9] Claudia ASTARITA *Japonia, India şi Australia: Este Această Relaţie Anti-China Fezabilă?*, în *Impact Strategic* Nr. 3/2012.
[10] Henry KISSINGER, *Diplomaţia*, Editura a II-a, Bucureşti, 2007, p. 719.
[11] Vasile SIMILEANU, „Impactul Mutaţiilor Geopolitice Globale Asupra Dragonilor Asiatici", articol publicat în *Geopolitica - Miracolul Chinez*, Editura Top Form, Anul V – Nr. 21, Bucureşti, 2007, pp.6-7.
[12] *Ibidem*, p. 7.
[13] Vasile NAZARE, „Destinul Chinei în Jocurile de Putere ale Secolului XXI" în *Geopolitica - Miracolul Chinez,* Anul V- Nr.21, Bucureşti, 2007, p. 40.
[14] *Ibidem*, p. 44.
[15] *Ibidem*, p. 41.
[16] 30 noiembrie 2011 în *Ziare.com,* link http://www.ziare.com/articole/tuneluri+arme+nucleare+china.
[17] *Ibidem*, p. 44.
[18] Gheorghe VĂDUVA „China Dinapoia Unui Zid De Geometrie Fluidă", articol publicat în *Geopolitica-Miracolul Chinez*, Editura Top Form, Anul V – Nr. 21, Bucureşti, 2007, p. 26.
[19] *apud.* NAZARE, Vasile, „Destinul Chinei în Jocurile de Putere ale Secolului XXI" în *Geopolitica - Provocarea Dragonilor,* Anul V- Nr.21, Bucureşti, 2007, p. 34.
[20] Viorel BUTA, „Noile centre de putere şi securitatea internaţională", în *Impact Strategic*, nr. 3/2005, pp. 23-29, *apud* Nazare, Vasile, „Destinul Chinei în Jocurile de Putere ale Secolului XXI" în *Geopolitica - Provocarea Dragonilor,* Anul V- Nr.21, Bucureşti, 2007, p. 32.
[21] PIB în preţuri comparabile (*Purchasing Power Parity – PPP*), mai exact puterea de cumpărare în preţuri comparabile) de la *Economy Watch*, The World's Largest Economies, 30 Iun 2010, http://www.economywatch.com/economies-in-top/?page=full. Datele oficiale ale PIB, de la *Banca Mondială*, apud *Google Public Data*, date actualizate la 16 febr. 2012, http://google.com/ publicdata/ explore?ds=d5bncppiof819_#!ctype=m&strajl=false&bcs=d&nselm=s&met_s=ny_qdp_mktp_cd&scale_s=lin&ind_s=false&idim=country:CHN:DEU:IND:JPN:USA:RUS:ROM&ifdim=country&hl=ro&dl=ro; *apud* Radu Baltasiu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012.
[22] *Ibidem*.
[23] *How workers are losing aut in China*…, în *The Economist*, 11 oct. 2007, link http://www.economist.com/node/9944703? Story _id= 9944703; *apud* Baltasiu, Radu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012, p. 3.
[24] Paul R. KRUGMAN, Maurice OBSTFELD, *International Economics. Theory and Policy*, Sixth edition, Addison Wesley Series, 2003, p. 168.
[25] *Ibidem*.
[26] *Investopedia*, Purchasing Power Parity, http://investopedia.com/terms/p/ppp_asp *apud.* Radu Baltasiu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012.
[27] *Ibidem*; *apud.* Radu Baltasiu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012, p. 2.
[28] *The Economist*, 2 apr. 2009.
[29] *Ibidem*, 14 febr. 2009, *Who's in the middle?*.
[30] *Ibidem*, 24 Ian. 2009.
[31] Radu BALTASIU, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale*, Suport de curs, februarie 2012.
[32] *D:News*, 20.01.2013, link http://www.descopera.ro/dnews/10453808-china-investeste-sute-de-milioane-de-dolari-intr-un-proiect-extraordinar-ce-ar-putea-transforma-terra
[33] Henry KISSINGER, *Diplomaţia*, Editura a II-a, Bucureşti, 2007, p. 629.
[34] Discursul secretarului de stat american Rogers la National Press Club, Canberra, Australia, 8 august 1969, în *U.S. Department of State Bulletin*, vol. LXI, nr. 1575 (1 septembrie 1969), pp. 179-180; *apud* Henry Kissinger, *Diplomaţia*, Editura a II-a, Bucureşti, 2007, p. 630.
[35] *How much of an iPhone is made by Samsung?*, publicat în *The Economist, Apple and Samsung's symbiotic relationship, Slicing on*

Apple, 10 august 2011, link http://economist.com/ blogs/dailychart/ 2011/08/apple-and-samsungs-symbiotic-relationship.

[36] Conform agenţiei de ştiri chineze Xinhua care citează surse medicale din Beijing (*Xinhua*, 9 aug. 2011, link http://news.xinhuanet.com/ english2010/china/2011-09/08/c_131117301.htm, *apud* Baltasiu, Radu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012, p. 12.

[37] *The Economist*, 28 oct. 2010, *Dependence on China. The indispensable economy*, link http://economist.com/mode/17363625?story_id=17363625 *apud* Baltasiu, Radu, *Geoeconomie şi Afaceri Internaţionale – Concepte fundamentale*, 28 febr. 2012.

CONCLUZII ŞI PROPUNERI:

Datorită expansionismului economic şi cultural, prin aplicarea principiilor wilsoniene, prin afacerile internaţionale de succes, prin superioritatea tehnologică şi prin modul în care marile companii cooperează cu instituţiile importante ale statului, Statele Unite ale Americii nu vor putea fi depăşite în viitorul apropiat de nicio altă mare putere. America rămâne şi la începutul secolului al XXI-lea heghemonul global, deşi ridicarea unor noi centre de putere pot face posibilă apariţia unui sistem mondial uni-multipolar, o lume în care există numeroase de putere, însă Statele Unite rămân cel mai important. Cu toate că SUA se confruntă cu probleme mari la ora actuală, statele care ar putea să le ia locul de superputere întâmpină dificultăţi şi mai mari. Mulţi specialişti, în ciuda faptului că se îndoiesc de menţinerea superiorităţii americane, totuşi afirmă că cel puţin pentru moment, SUA au reuşit să deţină supremaţia din aproape toate perspectivele. „Ramonet, deşi o considera putere nehegemonă, identifică şi aduce în discuţie alţi factori care-i vor menţine aproape intact statutul de superputere mondială: seducţia modelului de societate, monopolul industriei imaginarului şi dominaţia lingvistică, triumful culturii globale pe care o cultivă, forţa militară şi aerospaţială, promovarea noii paradigme PPII (planetar, permanent, imediat, imaterial)”.

Pentru a fi putere regională un stat are nevoie de o influenţă economică asupra celor din jur, să fie bine integrat în sistemul internaţional de schimburi şi, eventual, de o armată puternică. Însă pentru a juca rolul de superputere la nivel global, este necesar nu doar ca puterea militară şi economică să fie net superioare celorlalte ţări, ci modelul cultural şi ideologia pe care le propune acel stat să fie adoptate de ceilalţi. Nu aplicând conceptul hard power – deoarece dacă se încearcă o cucerire făcând apel la forţa fizică, este în instinctul fiinţei umane de a se opune când i se impune ceva. Însă acapararea celorlalţi prin implementarea propriului model cultural situează o naţiune deasupra celorlalte, iar acestea o vor lua drept model de dezvoltare (conceptul de smart power – îmbinarea conceptului de hard power cu cel de soft power). Îmbinând toate aspectele respective, un singur stat poate ajunge heghemon global. „Rolul de lider mondial presupune credibilitate, capacitate de decizie şi mijloacele necesare soluţionării problemelor prezente şi viitoare la nivel naţional şi internaţional.” În opinia noastră, China, dacă îşi va liberaliza complet economia, nu va putea face faţă colosului american şi să rivalizeze cu insul de pe Wall Street, care caută continuu să consume şi are întreaga istorie a capitalismului în spate. Capitalismul este creat şi promovat de societăţile occidentale, în primul rând de cea americană, nu de China. Având în vedere această consideraţie, o posibilă soluţie pentru China ar fi să îşi închidă complet piaţa şi să redevină economie centralizată în adevăratul sens al cuvântului. Însă rămâne de văzut ce se va întâmpla cu cele două şi cum strânsa legătură dintre ele va influenţa întreaga lume.

COLOCVIU STRATEGIC este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezultate ale unor cercetări în domeniu, opinii şi puncte de vedere ale unor specialişti de marcă din ţară, sau doctoranzi, masteranzi, din armată şi societate, implicaţi în cercetarea ştiinţifică din domeniul securităţii.

Publicaţie realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”
Redactor: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1842-8096; B: 0162/307/2013

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax: 021.319.57.80
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro